

PIISPA EMERITUS
JUHA PIHKALA

13. sunnuntai helluntaista, 2. vuosikerran evankeliumi Matteus 12:33–37.
Saarna sukukokouksen yhteydessä Turun Katariinan kirkossa 27.8. 2023.

Jeesus sanoi:

”Jos puu on hyvä, sen hedelmäkin on hyvä, mutta jos puu on huono, sen hedelmäkin on huono. Hedelmästä puu tunnetaan. Te käärmeen siikiöt, kuinka teidän puheenne voisi olla hyvää, kun itse olette pahoja! Mitä sydän on täynnä, sitä suu puhuu. Hyvä ihminen tuo hyvyytensä varastosta esiin hyvää, paha ihminen pahuutensa varastosta pahaa. Minä sanon teille: jokaisesta turhasta sanasta, jonka ihmiset lausuvat, heidän on tuomiopäivänä tehtävä tili. Sanojesi perusteella sinut julistetaan syyttömäksi, ja sanojesi perusteella sinut tuomitaan syylliseksi.”

Näitä sanoja lienee vaikea tulkita miksikään makeaksi jeesusteluksi ja kantaa niitä sitten vinosti hymyillen tikun nenässä tunkiolle. Voisi niinkin ajatella, että selittäisivät itse itsensä, että kuultuamme ne vain *menisimme* niin sanotusti *itseemme*. Minäkin kiipeäisin täältä alas pitämään hiljaisen hetken ja sanattoman, itsehäpeää tihkuvan meditaation. Varmaankin. Ajattelen, että jotain on kuitenkin vielä syytä sanoiksi pukea.

Niin, puut ja hedelmät...

Puu oksineen ja hedelmineen on Raamatun teksteissä melko usein esiintyvä vertauskuva – sen alusta aina sen viime lehdille asti. Itse asiassa se kehystää koko tuon pitkän ajan kuluessa syntyneen kirjaston. Se näyttäytyy jo Vanhan testamentin ensi lehtien paratiisikertomuksessa ja vielä Uuden testamentin viimeisen kirjoituksen viimeisen luvun visioissa uudesta paratiisista.

Kaikki tuon alun ja lopun välissä oleva kertoo monivivahteisesti ja värikkäästi siitä, että olemme poissa tuosta puutarhasta, ja että kaipaamme takaisin sinne, mistä olemme tulleet karkoteuksi. Se on kertomus ikävästä takaisin kotiin. Se on syvältä viiltävä kuvaus rikkinäisestä ihmisestä. Kun luen sitä, löydän sen sivuilta niin itseni kuin koko minua ympäröivän maailman.

Puita on monenlaisia, ja ainakin paratiisikertomuksen mukaan miltei kaikkien niiden hedelmiä oli lupa syödä – tai ainakin maistaa. Niinhän meille kerrotaan. *Saat vapaasti syödä puutarhan kaikista puista.* Kun olet maistanut, sinun on aika arvioida, mistä niistä kannattaisi haukata uudelleen tai peräti ottaa se tavaksi.

Elämää varten on sinulle ja minulle annettu paljon myös sellaista makeaa tai kitkerää, jolla ei ole mitään suoranaista tekemistä niin sanotun moraalisen hyvän tai moraalisen pahan kanssa. On paljon *kelpoa* tai *kehnoa*, jota voisi mitata sanoilla *hyödyllistä, yhdentekevää, haitallista*. Niiden tuotteiden makuja arvioi käytännön järki, samoin niitä tuottavia puita. Niistä kertovat ja niiden arviointiin neuvovat nykyisin yhä uusina aaltoina ilmestyvät, usein myös keskenään ristiriitaiset *hyvän elämän ja hyvinvoinnin* oppaat. Ne ovat kirjoittajilleen tuottoisaa bisnestä, mutta niihin ei Jeesus tämän päivän evankeliumissa kovia sanojaan kohdenna. Mutta se, että ne käyvät hyvin kaupaksi, kertoo niiden takana piilevistä, paljon syvemmistä ja useimmiten pinnan alle jäävistä kysymyksistä, joihin käytännöllisen järjen hyvinvointioppailla ei ole mitään tepsivää tarjottavanaan. Ne ovat tuon syvemmän kysymyksen kannalta – Augustinuksen sanontaa käyttäkseni – *tyhjä malja janoisen huulilla*.

Paratiisissa on kyllä yksi ainoa kielletty puu, ei kuitenkaan *elämän puu*, vaan *hyvän ja pahan tiedon puu*. Vain sen hedelmistä annetaan vakava varoitus: *älä syö, sillä sinä päivänä, jona siitä syöt, olet kuoleman oma*. Sen hedelmät eivät ole myrkyllisiä tuossa haitan tai hyödyn asteikossa, vaan oikean ja väärän tinkimättömässä moraalisisessa asteikossa. Sillä mitataan pahan syvyysulottuvuutta, siis sitä, mikä piilee tekojen takana, niiden ylläkkeenä ja vaikuttimena. Sillä mitataan sitä väärää, mitä kutsumme *synniksi*, samoin sen tuotoksia ihmisen – siis sinun ja minun – elämään. Sitä Jeesus vertaa tämän päivän evankeliumissa huonon puun huonoihin hedelmiin.

Niitä maistelee ja kasvattaa koko ihmiskunta, joka on joskus lajimme alkuhämärissä katsonut olevansa oman elämänsä herra,

oma jumalansa, joka ei kaipaa rinnalleen ketään muuta – eikä ainakaan itseään korkeampaa. Tämä on toistunut läpi vuosituhansien jokaisessa sukupolvessa ja kaikissa sen yksilöissä, myös minussa ja sinussa. Jokainen meistä on osa tätä tragediaa, tätä koko ihmisen olemassaoloa koskevaa ristiriitaa. Siitähän on kysymys Raamatun kaikki ajan ja paikan rajat rikkovassa kertomuksessa syntiinlankeemuksesta.

Silloin käärme sanoi naiselle: "Ei, ette te kuole. Mutta Jumala tietää, että niin pian kuin te syötte siitä, teidän silmänne avautuvat ja teistä tulee Jumalan kaltaisia, niin että tiedätte kaiken, sekä hyvän että pahan." Nainen näki nyt, että puun hedelmät olivat hyviä syödä ja että se oli kaunis katsella ja houkutteleva, koska se antoi ymmärrystä. Hän otti siitä hedelmän ja söi ja antoi myös miehelleen, joka oli hänen kanssaan, ja mieskin söi. Silloin heidän silmänsä avautuivat, ja he huomasivat olevansa alasti. He sitoivat yhteen viikunanlehtiä ja kietoivat ne vyötärölleen. 1.Moos. 3: 4–7.

Puu ja sen hedelmät, niinpä. Jeesuksen oli luontevaa ottaa tuo kuva käyttöön, se oli hänen kuulijakunnalleen tuttuakin tutumpi.

Myös Paavali tietysti tuntee Jeesuksen vertaukset puista ja niiden hedelmistä, mutta on listannut huonon ja hyvän puun keskeisimmät hedelmät kutsumalla niitä huonojen osalta *lihan hedelmiksi* ja hyvien osalta *hengen hedelmiksi*. Kun hän käyttää sanaa *liha*, hän tarkoittaa sillä koko ihmistä sellaisena kuin hän syntisenä ja Jumalasta erossa olevana on. Lihan hedelmät – tai vuoden 1992 käännöksen mukaisesti lihan aikaansaannokset – eivät koske vain jotain osaa ihmisestä, siis vain hänen ruumistaan, *lihan himoja*, niin kuin on tavattu sanoa, vaan hänen koko olemustaan, kun hän toteuttaa tuota syntistä ihmisyyttään. Paavali kirjoittaa siitä asetelmasta näin:

Lihan aikaansaannokset ovat selvästi nähtävissä. Niitä ovat siveettömyys, saastaisuus, irstaus, epäjumalien palveleminen, noituus, vihamielisyys, riidat, kiihkoilu, kiukku, juonittelu, eripuraisuus, lahkolaisuus, kateus, juomingit, remuaminen ja muu sellainen. Gal. 5:19–20

Hengellä Paavali taas tarkoittaa koko ihmistä sellaisena, jollaiseksi Jumala oli hänet luonut ja jollaiseksi hän halusi hänet

palauttaa lähettämällä Jeesuksen Kristuksen katkaisemaan tämän kierteen, sovittamaan syntimme, antamaan sen anteeksi, liittämään meidät jälleen paratiisin elämänpuun yhteyteen, kun Golgatan kuoleman puu elpyi sellaiseksi pääsiäisen ihmeen aamuna.

Tämä elämän puu tuottaa myös hedelmää, erilaista kuin se, josta nuo pahan aikaansaannokset tipahtelevat mädättämään ihmiskunnan elämää ja sen mukana myös ympärillämme olevia paratiisin rippeitä. Synnin vaikutukset näkyvät kaikessa meidän itse itsellemme ja ympäröimällemme luonnolle tuottamisamme tuhoissa ja koko tätä sinistä elämän kuplaamme nakertavissa elämän ehtojen heikkenemisessä. Kaikki se kumpuaa itsekkäästä halustamme olla oma herramme ja jumalamme.

Ihmisen ja koko ihmiskunnan synti on niin ilmeistä ja kattavaa, että on helppo katsoa sen ohi, etsiä sitä joistain vähäpätöisistä lillukanvarsista, suurentaa ne satakertaisiksi, työntää ne oman itsemme ulkopuolelle. Se ei kuitenkaan ole jossakin muualla, joissakin muissa, vaan se on minussa ja sinussa. Niin Jeesus kuin Paavalikin puhuvat minusta ja sinusta.

Hengellä Paavali tarkoittaa siis, myös kaiken kattavasti, sellaista ihmistä, joka on – Jumalan armosta – palannut elämän puun yhteyteen:

Hengen hedelmää taas ovat rakkaus, ilo, rauha, kärsivällisyys, ystävällisyys, hyvyys, uskollisuus, lempeys ja itsehillintä. Gal. 5:22-23.

Ne ovat hyvän puun hyviä hedelmiä. Mutta on olennaisen tärkeätä tunnistaa, että jokaisessa Jumalan armon vastaanottaessa tekee edelleen työtään myös tuo kielletty hedelmä ja syntiinlankeemuksen käärme. Sinussa se sitä tekee ja myös minussa. Tuo Paavalin kuvaama lihan ja hengen ristiriita on yksityyppisen ihmisen ja ihmisyyhteisön sisäinen ristiriita – eivät minä ja sinä, me ja nuo toiset –ristiriita. Taistelua käydään oman sisimpämme, oman minämme ja mielemme ytimissä.

Siksi Jeesus ei tänään puhu joillekin ulkoistettaville fariseuksille tai keitä he sitten silloin olivatkaan, vaan nyt, tänään, sinulle ja minulle. Hän käyttää erittäin kovia sanoja, tällä kertaa sanoja sanoista. Hän puhuu sanojen synnistä, synnin tuottamista sanoista. Ei ole vaikeata tunnistaa hänen moitteittensa yleistä ajankohtaisuutta – ei ainakaan tämän kesän jäljiltä.

Sanat ovat siis tekoja, eivät vain sanoja. Sellaisia ovat ääneen lausutut mutta myös kirjoitetut. Niissä on valtava voima, ne saavat aikaan tekoja, jotka puetaan taas sanoiksi, jotka taas ruokkivat tekoja. Kun sanat iskevät jo valmiiksi latautuneeseen, ajatusten ja mielipiteiden kriittiseen massaan, syntyy pimeiden tunteiden ketjureaktioita, joita on äärimmäisen vaikea enää hallita. Ainoakaan julkisuuteen päästetty sana ei jää pelkäksi ilmassa värähteleväksi, korvista pois hiipuvaksi kaiuksi. Jokainen sana vaikuttaa, niin lausuttu, niin kuultu ja julkiseksi kirjoitettukin.

Apostoli Jaakob luonnehtii sanojen voimaa kirjeessään näin: Samoin kieli on pieni jäsen, mutta se voi kerskua suurilla asioilla. Pieni tuli sytyttää palamaan suuren metsän! Ja kielikin on tuli; meidän jäsenemme joukossa se on vääryyden maailma. Se saastuttaa koko ruumiin ja sytyttää tuleen elämän pyörän, itse liekehtien helvetin tulta. Jaak. 3:5–6.

Jeesus tunnustaa tietysti myös hyvien sanojen voiman. Myös niillä, hyvän puun hedelmillä, Paavalin kirjaamilla Pyhän Hengen vaikuttamilla mielentiloilla ja asenteilla, on suuri vaikutus. Hyvät sanat sytyttävät myös, mutta eivät tuhoavaa tulta vaan myötätuntoa ja rakkautta. Ne johtavat toteuttamaan kultaista sääntöä, yksinkertaisuudessaan tavattoman syvällistä ja jokaisen helposti oman ihonsa alla ymmärtävää ja ohjetta: *Kaikki mitä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te samoin heille. Tai: Mitä et tahdo itsellesi tehtävän, älä tee sitä muille.*

Myös sanat ovat siis näitä tekoja. Itselleen jokainen tahtoo hyvää. Kukaan ei tahdo itselleen paha. Kukaan ei halua tulla kannetuksi tikun nenässä tunkiolle. Näin kultainen sääntö on

erittäin kouriin tuntuva ja käytännön läheinen mitta. Sen asteikon jokainen tuntee oman ihonsa alla.

Hyvän puun hedelmät, hengen hedelmät, ovat uskon ja rakkauden hedelmiä. Ne herättävät vastuuseen, ne kannustavat kantamaan teoiksi muuttuvaa huolta siitä ihmisyydestä, jollaista ilmentämään Jumala on meistä jokaisen luonut.

Sanat eivät siis ole vain sanoja. Ne ovat tekoja, joskus kohtalokkaan vaikuttavia. Sanat eivät katoa mihinkään, eivät puhutut, mutta varsinkaan eivät kirjoitetut. Niistä voi joutua vastuuseen vuosien ja jopa vuosikymmenten takaa. Siitä meillä on jälleen vahvaa näyttöä viime kuukausilta. Jokaisella meistä on varmasti myös omakohtaisia, syvälle muistiin syöpyneitä kokemuksia sanojen kipeää tekevästä katoamattomuudesta. Niiden takana on aina – tavalla tai toisella – ollut tuo Jeesuksen moittiman huonon puun tuottama hedelmä, tai pahuuden varasto, josta asioita heitellään toisten silmille. Mutta onhan meillä myös pitkälle kantavia kokemuksia hyvän puun hedelmistä, joku on osannut nostaa tuosta hyvän varastosta esille sanan tai sanoja, joilla on ollut ratkaisevan suuri merkitys. Myös sellaiset muistot kertovat sanojen voimasta, siitä, että sanat ovat tekoja.

Voisin pelkistäen nimetä tuon huonon puun, josta Jeesus päivän evankeliumissa puhuu, *kuoleman puuksi*, ja tuon hyvän puun *elämän puuksi*. Sehän oli toinen paratiisikertomuksessa erikseen nimetyistä puista – siis hyvän ja pahan tiedon puun rinnalla. Siitä, siis elämän puusta, ei paratiisin asukkaita kielletty syömästä. Se oli heille tarkoitettu. Jumala on kaiken elämän ja hyvän lähde.

Tuon kuoleman puun yhteyteen ja sen hedelmistä meidät sain nauttimaan halu irtautua Jumalasta ja olla oma jumalamme. Se puu tihentyi ristin puuksi Golgatalla, siellä, missä Kristus kuolemallaan voitti kuoleman ja antoi ylösnousemuksellaan sekä haudoissa oleville että hautaa odottaville elämän. Sitä elämää hän haluaa sinulle ja minulle. Siksi risti on nyt elämän puu, sekä tätä ajallista että sitten ikuista varten. Tänään se tullut jo

tullut lähellemme Jumalan sanassa, mutta vielä lähemmäksi sitä pääsemme, kun astumme alttarin ääreen ja otamme Kristuksen itsensä vastaan ehtoollisen armolahjassa. Tulemme siinä osalliseksi tuosta puusta, tuosta uuden paratiisin elämää synnyttävästä ja ylläpitävästä puusta, emme vain sen hedelmistä. Mutta meidän tehtävämme on jakaa sen hedelmiä muille, niin lähellä kuin kaukana, niin tutuille kuin vieraille, niin täällä Suomessa kuin kaikkialla maailmassa, sekä niiden mukaisina sanoina että niiden ruokkimina hyvinä tekoina.

Hyvät ystävät! Vielä muutama sana. Myös sukua verrataan usein puuhun monine haaroineen ja oksineen. Tänne Turun Katariinan kirkkoon on tänään muiden messuun osallistuvien joukkoon tullut myös erään sukupuun oksanhaarojen kärkiä ja lehtiä. Gummerus-Pihkalan suku polveutuu Turun Mätäjärven korttelissa olleesta Pihkalan talosta, josta kantaisämme lähti 1600-luvun alun tienoilla opin tielle melkein vieressä sijainneeseen katedraalikouluun. Sieltä hän valmistui papiksi. Uskoisin, että hän kävi tässäkin kirkossa noina lapsuutensa ja nuoruutensa aikoina. On sanottu, että *suku on paras ja suku on pahin*. Se ei riipu geenien käsittämättömän monimutkaisesta sekoitus-suhteesta, joka muistuttaa enemmänkin tiheää verkostoa kuin jotain yhden rungon kasvustoa. Uskon, että se, mikä on meissä – kaikissa suvuissa – parasta, on tämän päivän evankeliumin hyvän puun hedelmää, ja se, mikä on pahinta, siitä toisesta. On äärimmäisen tärkeätä tunnistaa – vastuuta tästä hetkestä ja tulevasta kantaen – molempien vaikutukset, kun ollaan muistelemassa menneitä. Siksi on hyvä, että kokouksemme täällä Turussa päättyy tänään juuri hyvän puun yhteyteen.